

N. M. Boychenko, Doctor of Philosophical Science, Assistant Professor
P. L. Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education (NMAPE), Kyiv, Ukraine

VALUES OF PROFESSORS AS AN UNIVERSITY COMMUNITY

This article provides special consideration of the professors values as a partly identical to the academic values. The basic values for professors are belief in the truth of a certain type of knowledge, a special type of mentoring, critical thinking. This critical thinking is the core that provides certainty for academic values, the touchstone which preserves patriotism from its degenerating into chauvinism and Nazism, the virtue that could be developed at the universities better than in any other social organization and in higher education better than in any other field of public life. To master their critical thinking Professor should base his conduct on the higher need to protect the best interests of students as individuals and students as future generations. The highest value for the professors is social elevation of their students.

Keywords: professors, university, university community, values, professors values, academic values, critical thinking.

УДК 1(091):115.4

І. М. Гоян, д-р філос. наук., проф.,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, Івано-Франковськ

ГЕНДЕРНІ ВІДНОСИНИ ЯК АКсіОЛОГІЧНІ ВЗАЄМОДІЇ

Гендерна проблематика, яка аналізує гендерні відносини має системний зміст і не може зводитись тільки до вікових, психологічних, антропологічних, трудових, рольових особливостей гендерної поведінки людини. Вона має також ментальні, культурологічні, цивілізаційні виміри, а на їх основі аксіологічні особливості. Розгляд аксіологічних особливостей гендерних відносин є актуальною проблемою, яка дозволяє вирішувати проблеми гендерної дискримінації.

Ключові слова: гендер, гендерні відносини, гендерні ідентифікації, аксіологічні взаємодії, цінність.

Ціль дослідження – проаналізувати особливості гендерних відносин в контексті аксіологічних взаємодій. Аксіологічні взаємодії ми розглядаємо як підґрунтя та основний механізм вирішення гендерних проблем.

Матеріали і методи. Об'єктом дослідження є гендерні відносини, які мають розмаїті виміри та розгортаються у контексті дискурсу ліберальних цінностей. Предметом дослідження є аксіологічні особливості гендерних відносин, які розглядаються нами як найбільш доцільні механізми вирішення проблем гендерної дискримінації. Дане дослідження засноване на працях Н. Абукирової, Р. Арона, С. Бенхабіб, І. Бондаревської, В. Вакуленка, М. Гейтенс, Л. Заграй, О. Іващенко, А. Іовчевої, О. Кисельової, І. Клециної, Н. Лавриненко, Л. Левченко, Л. Лейндж, К. Насонової, С. Оукін, А. Саксонхаус, Е. Скиби, К. Стефано, М. Фрідмена, Ф. Гайска, М. Шенлі. В ньому використані методи аксіологічного і системно-структурного аналізу, які спрямовані на виявлення аксіологічних механізмів гендерної взаємодії.

Результати та їх обґрунтування. Проблема гендеру у гуманітарних науках, на наш погляд, виникає у зв'язку із розвитком ліберальних моделей суспільства та з їх цінностями егалітаризму, свободи та людської гідності. Саме у ліберальних, цивілізованих суспільствах є можливість розвивати гендерний дискурс, який передбачає рівність чоловіків і жінок у правах. Гендерна проблематика – це світоглядна проблематика, яка пов'язана із особливостями тлумачення основних прав, цінностей та їх розумінням в тій чи іншій культурі. Звідси позитивна динаміка у гендерних відносинах – це динаміка аксіологічного дискурсу у тому чи іншому суспільстві, бо від зміни світогляду та його цінностей залежить зміна відносин у суспільстві між людьми. Гендерні ролі, гендерні стереотипи та ідентифікації не тільки ґрунтуються на біологічних особливостях статі, є безпосереднім наслідком складної взаємодії історичних, природних та соціокультурних явищ, але також мають світоглядний вимір. Але якщо гендерні ідентифікації формуються світоглядно, то це означає, що гендер є динамічним явищем, бо перебуває у процесі перманентного становлення, тобто не є зафіксований раз і назавжди в межах світогляду, а має свою культурологічну динаміку, а тому цінності гендерних відносин можна вдосконалювати та змінювати на світоглядному рівні, пропонуючи та розвиваючи дискурс тих чи інших цінностей. Для того щоб вирішити проблему гендерної дискримінації та нерівності у взає-

модіях між статями, на наш погляд, слід дотримуватись певної системи цінностей у своїй поведінці, зокрема гуманних цінностей. Ефективне вирішення гендерних проблем можливе на аксіологічному рівні. Цінності слід розглядати як найбільш доцільний та перспективний механізм усунення гендерної дискримінації.

Гендерна проблематика, яка аналізує гендерні відносини має системний зміст і не може зводитись тільки до вікових, психологічних, антропологічних, трудових, рольових особливостей гендерної поведінки людини. Вона має також ментальні, культурологічні, цивілізаційні виміри, а на їх основі аксіологічні особливості. Розгляд аксіологічних особливостей гендерних відносин є актуальною проблемою, яка дозволяє вирішувати проблеми гендерної дискримінації.

При розгляді гендерної проблематики необхідно враховувати систему факторів, які впливають на ідентифікацію фемінінності чи маскуліності та на особливості гендерної поведінки. В той же час для того щоб розглянути ту чи іншу гендерну проблему в її есенціальності необхідно враховувати дані досліджень у різних наукових галузях.

Більшість гендерних досліджень, які проводяться у розмаїтих галузях науки, зокрема філософії [1, 6, 7, 16, 21, 24, 25] психології [10, 14], соціології [11] мають певний акцент на ті чи інші проблеми гендеру, зокрема гендерних ролей [16], сімейних відносин [15], гендерної політики [13], релігійних та націоналістичних аспектів гендеру [9], гендерних атитюдів [18], стереотипів [7] та ідентифікацій [22, 23, 24], зокрема гендерних ідентифікацій, як соціальних ідентифікацій [4], які характерні для того чи іншого типу культури, субкультури [10], історичного періоду проживання людини чи її віку.

Проте, проблема гендерних відносин не розглядається в науковій літературі в аксіологічному контексті, який, на наш погляд, є найбільш перспективним для вирішення проблем гендерної дискримінації. Деякі аспекти гендерних відносин в аксіологічному контексті розглядають С. Бенхабіб [3], І. Бондаревська, М. Бондаревська [4], В. Вакуленко [5], М. Гейтенс [8], Л. Лейндж [17], С. Оукін [19], А. Саксонхаус [20], К. Стефано [26], О. Стягунова [5], М. Шенлі [29], однак, в цих дослідженнях не аналізується аксіологічний потенціал вирішення гендерних проблем, що є метою нашою нашої статті.

Проблема гендеру у гуманітарних науках, на наш погляд, виникає у зв'язку із розвитком ліберальних мо-

делей суспільства [27] та з їх цінностями **егалітаризму, свободи та людської гідності** [28], які формуються у межах ліберально-демократичних відносин. Егалітаризм передбачає рівність громадян незалежно від розмаїтих ідентифікацій, в тому числі статевих, та відповідно відсутність дискримінації у суспільстві. Свобода у своїй суті передбачає рівний доступ до суспільних можливостей, а тому заперечує дискримінацію за статевою ознакою. Людська гідність також передбачає, що незалежно від вікових, расових чи статевих ознак у суспільстві всі є рівними, а тому має поважатися людська гідність. Дотримання цих основних цінностей є показником цивілізованості, ліберальності та демократичності суспільства. У цьому контексті слід погодитись з думкою, що "гендерна рівність у політиці постає як показник демократизації та цивілізованості суспільства" [12, с. 88].

Гендерні проблеми, на наш погляд, – це швидше за все проблеми ліберальних, цивілізованих суспільств, де є можливість розвивати дискурс егалітарних цінностей, оскільки розвиток гендерного дискурсу, який передбачає рівність чоловіків і жінок у правах, наприклад, у консервативному чи традиційному суспільстві є неможливим внаслідок домінування іншої системи цінностей, які не є егалітаристськими. Однак, навіть у ліберальному суспільстві є проблеми стосовно розуміння і визнання рівності прав і жінок. Цей аспект проблеми відзначає М. Гейтенс, яка вважає, що "...ліберальне поняття «рівність» історично було вироблене з чоловічим ухилом в громадську сферу" [8, с. 179]. В цьому аспекті, на її думку, "щонайповніша іронія відношення ліберальної держави до жінок очевидна. Основний принцип ліберальної теорії – право і свобода людини використовувати свої тілесні можливості, як вона вважає за потрібне, – порушується відносно жінки саме тому, що її тіло має специфічні характеристики, відмінні від чоловічих" [8, с. 179]. Тому принцип ліберальної рівності не реалізується стосовно жінок [8, с. 179].

У цьому контексті гендерна проблематика – це швидше за все проблематика світоглядна, яка пов'язана із особливостями тлумачення основних прав, цінностей та їх розумінням в тій чи іншій культурі. Звідси позитивна динаміка у гендерних відносинах – це динаміка аксіологічного дискурсу у тому чи іншому суспільстві. У той же час динаміка аксіологічного дискурсу у будь-якому суспільстві передбачає системний зв'язок усіх боків суспільного життя та антропологічних якостей людини у конкретний історичний період, оскільки зміна системи цінностей того чи іншого суспільства відображає комплекс змін у багатьох суспільних галузях.

Формування гендерної проблематики, а в ній гендерної ідентифікації – це системний процес, який передбачає врахування багатьох факторів, починаючи від антропологічних, психологічних та завершуючи демографічними, соціальними факторами, які розвиваються на рівні гендерних стереотипів чи атитюдів та на рівні світоглядних переконань в аксіологічному аспекті. У цьому контексті слід взяти до уваги думку С. Бенхабіб, яка, на прикладі творчості Г. Геґеля "...звертає особливу увагу на складні взаємодії між розумом, природою, гендером та історією" [3, с. 185]. Дослідниця вбачає складну систему становлення гендеру у контексті світоглядних, природно-антропологічних та культурно-історичних чинників. З її точки зору саме геґелівське поняття духу (Geist) "...дозволяє Геґелю здолати «натуралістичну» основу гендерних уявлень в сучасний йому період, а саме помістити стосунки між статями в соціальний, символічний, історичний і культурний світ. Геґель розглядає розвиток суб'єктивності та індивідуальності в контексті людського співтовариства; з іншого

боку, приписуючи чоловікам і жінкам традиційні для їх статі ролі, він кодифікує специфічні гендерні відмінності як аспекти раціональної онтології, яка... відображає глибинну структуру Geist. Жінки бачаться як втілення принципів особливості (Besonderheit), безпосередності (Unmittelbarkeit), природності (Natürlichkeit) і субстанціональності (Substantialität), тоді як чоловіки символізують всезагальність (Allgemeinheit), опосередкованість (Vermittlung), свободу (Freiheit) і суб'єктивність (Subjektivität). Геґель розвиває свою раціональну онтологію гендеру в просторі логіки протиріч" [3, с. 186–187]. Тобто, вже у Г. Геґеля спостерігається системний підхід до розуміння гендерних ролей, які мають холистичне пояснення у контексті єдності соціального, символічного, історичного, культурного та, зрештою, онтологічного світів. Тобто, гендерні відмінності у розумінні Г. Геґеля у вище процитованих міркуваннях, впливають з самої структури феноменології духу, яка розвивається на основі логіки протиріч. Гендерні ролі в такому ракурсі – це безпосередній розвиток самого буття та його форм, зокрема у формі чоловіка та жінки, а тому вони дані статям з необхідністю як деякі закономірності розвитку абсолютного духу. Звичайно, що такий підхід до розуміння статі у Г. Геґеля є детерміністським, універсалістським, консервативним і вказує на те, що людина не здатна обирати той чи інший тип гендерної поведінки, оскільки він вже є наперед визначений логікою розвитку об'єктивних начал. Проте, вже в той час, коли живе Г. Геґель поступово формуються, як зазначає, С. Бенхабіб, елементи романтичної жіночої емансипації, які "...представляли нову модель гендерних стосунків у своєму прагненні до рівності, вільної любові і взаємності" [3, с. 195], які звичайно Г. Геґелем критикуються [3, с. 196]. При цьому зазначимо, що в цих нових романтичних моделях гендерної поведінки формуються егалітаристські принципи.

Якщо брати до уваги погляди Г. Геґеля про системний зв'язок гендерних ідентифікацій, гендерні ролі та ідентифікації не "винаходяться" чи "доводяться" тільки теоретично, а залежать від системи багатьох суспільних, історичних, антропологічних, природних, аксіологічних явищ. Тобто гендерні ролі, гендерні стереотипи та ідентифікації є безпосереднім наслідком складної взаємодії історичних, природних та соціокультурних явищ, а не ґрунтуються тільки на біологічних особливостях статі.

Саме тому гендерні ролі та ідентифікації відрізняються між собою у тому чи іншому суспільстві, оскільки на процес гендерної ідентифікації впливає культурно-історичне середовище, традиції, світоглядні, релігійні, правові, аксіологічні стереотипи, які формуються в той чи інший спосіб в кожного народу і цивілізації. Важливу думку у цьому контексті висловлює С. Оукін, яка вважає, що "суспільство гендерно структуроване як традицією, так і в деякій мірі законодавчо..." [19, с. 252], тобто гендерні традиції є підґрунтям навіть для законодавчої системи.

У цьому зв'язку К. Стефано зазначає, що "у більшості культур гендер моделюється в дуалістичному, дихотомному і ієрархічному режимі, який сприяє привілейованому становищу чоловіків і підпорядкованому становищу жінок. Проте, реальний зміст гендерних проявів в різних культурах відрізняється величезною різноманітністю. Це означає, що гендер, з одного боку, є явищем практично будь-якої культури, а з іншої – що він не має ніякого фіксованого, загальнокультурного або загальноісторичного змісту. У стислому виді його можна назвати складною умовністю" (курсив мій – І. Г.) [26, с. 206]. У контексті таких міркувань впливає, що гендер є одночасно холистичний, власне відображає цілісний зв'язок всіх можливих факторів, які включаються у процеси ген-

дерної ідентифікації, а з іншого боку він з необхідністю є динамічний, бо перебуває у процесі перманентного становлення, тобто не є зафіксований раз і назавжди, а має свою культурологічну динаміку, а тому цінності гендерних відносин можна вдосконалювати та змінювати.

Гендер – це універсальне явище, яке притаманне всім культурам, незважаючи на ступінь його теоретичного усвідомлення в межах тієї чи іншої культури, оскільки відносини між чоловіком і жінкою є одним із фундаментальних типів відносин, власне такі, які складають підґрунтя для сімейних відносин, тобто сім'ї як первинного соціального інституту. У цьому контексті цікавими є погляди Аристотеля, для якого "...цінність сім'ї в тому, що вона є впорядковане *співтовариство*, де панують *любові* і *дружба*, *природна ієрархія*, чия стабільність створює початкові умови для досягнення *добродієності*" (курсив мій – І. Г.) [20, с. 73]. В цьому аспекті важко не помітити аксіологічний аспект аристотелівського поцінування сім'ї, оскільки основне в ній не те, що це відносини між чоловіком і жінкою, тобто не констатація різновиду гендерних відносин, а акцентування на типі відносин, який має морально-аксіологічний характер.

Найбільш важливою характеристикою гендеру, на наш погляд, у контексті вище наведених міркувань є те, що він не є "фіксований" та те що він являє собою "складну умовність", яка є стохастичною, власне імовірнісною, випадковою системою, оскільки перебуває у процесі постійного становлення, а тому може модифікуватись, змінюватись, власне може покращуватись в аксіологічному сенсі і прогресувати в бік гендерної рівності, або ж деградувати у бік гендерної дискримінації. У такому контексті можна спостерігати відносно довільний розвиток аксіологічних гендерних уявлень та ідентифікацій, проте, який не виходить поза межі можливих наявних системних чинників у той чи інший історичний період.

У цьому контексті **гендерні відносини – це один із видів суспільних відносин**, які в цілому, на наш погляд, мають аксіологічний зміст і водночас мають тенденцію до егалітаризму та гуманізації [2], тобто мають тенденцію до цінностей рівності, гуманізму, поваги, взаємознання. Тут можна погодитись з думкою І. Бондаревської та М. Бондаревської, що гендерна ідентичність є різновидом соціальної ідентичності [4]. В такому аспекті гендерна ідентичність передбачає систему світоглядно-аксіологічних уявлень людини про її поведінку в межах сімейного кола, у професійній діяльності, у способах реалізації релігійності, етнічних відносинах, економічному та політичному вимірі поведінки людини. Тут можна погодитись з тим, що "...статеві ролі засвоюються в процесі соціалізації, а це припускає наявність не лише певного типу поведінки, але і конкретних особливих особливостей і навіть способу життя. Тут важливою є дія агентів (інститутів) соціалізації, які формують особу відповідно до *домінуючих культурних норм, цінностей*, зразків маскуліної і фемініної поведінки, а також можливостей суб'єкта інтеріоризувати пропоновані культурні стандарти" (курсив мій – І. Г.) [14, с. 182].

Центром суспільних відносин та різних соціальних ідентичностей є цінності. Якщо ж гендерні відносини – це один з видів суспільних відносин, то відповідно центром гендерних відносин, також є **цінності**. В такому аспекті можна погодитись з міркуваннями І. Бондаревської та М. Бондаревської, які розробляють "...**модель гендерної ідентичності**, яка включає в себе словесний зміст та стиль міжособистісної взаємодії, в якому він проявляється... Смісловий зміст гендерної ідентичності складається із системи цінностей та атитюдів. При цьому цінності знаходяться в центрі та найменше підпорядковані змінам; атитюди складають прошарок,

який слідує за цінностями, і більше підпорядковані змінам, ніж цінності. Третій прошарок, стиль міжособистісної взаємодії, ще більше підпорядкований змінам, ніж два попередніх. І, насамкінець, зовнішній прошарок, поведінка в конкретній ситуації взаємодії, найбільше підпорядкована впливам..." [4, с. 64]. Звісно дослідниці хочуть представити динамічну модель ціннісної гендерної ідентичності на основі єдності цінностей та атитюдів з одного боку та поведінки людини з іншого боку.

Проте, на наш погляд, така динамічна ціннісна гендерна модель являє собою не персональну гендерну аксіологічну ідентифікацію, а соціальний вимір гендерної поведінки людини в контексті системи цінностей. Персональна аксіологічна гендерна ідентифікація є цілісною, а тому стабільною впродовж певного періоду життя людини. Тобто, людина, маючи ті чи інші цінності та атитюди не буде суттєво (щоденно) змінювати міжособистісні гендерні взаємодії. Динаміка цінностей та атитюдів гендерної ідентифікації є швидше позірною і проявляється у колективі, коли людина стосовно різних членів колективу діє по-різному, тобто проявляє свій аксіологічний стиль гендерної поведінки *вибірково* залежно не тільки від гендерних ідентифікацій, але також від інших світоглядних уявлень, які проявляються у комплексі. Внаслідок цього одна і та ж людина діє динамічно в аксіологічному сенсі стосовно різних людей, оскільки незважаючи на стабільність персональних цінностей, вона враховує також додаткові власні ідентифікації та тих суб'єктів, з якими вона контактує. Звідси одна і та ж сама людина, маючи один і той самий "набір" цінностей і атитюдів в очах кожного члена колективу є іншою за своїм стилем гендерної взаємодії. Тому тут виникає проблема універсальної системи цінностей, яку слід проявляти в однаковій мірі до всіх, незважаючи на розмаїтість ідентифікацій.

Серед таких універсальних цінностей, які слід проявляти у гендерних відносинах є справедливість. Досліджуючи проблему справедливості у гендерних відносинах С. Оукін вважає, що "відмінність між людьми за ознакою статі, яка глибоко вкорінена в громадських інститутах, яку я називатиму «гендерною системою» або просто «гендером», дуже рідко піддавалася перевірці на справедливість. Абсолютно марно шукати у великій традиції західної політичної думки аналіз справедливості гендерної системи... Центральні фігури цієї традиції майже ніколи не ставили під сумнів справедливість підпорядкованого положення жінок" [19, с. 249]. Дослідниця зазначає, що "...послідовне і щире застосування ліберальних принципів справедливості Ролза може допомогти нам критично підійти до гендерної системи нашого суспільства" [19, с. 250]. У контексті цих міркувань, на наш погляд, випливає, що основна проблема гендеру – це не специфіка розвитку гендерних ідентифікацій, а проблема цінностей, зокрема, в даному випадку – проблеми справедливості, яка безперечно пов'язана з проблемою рівності.

Важливою цінністю в гендерних відносинах є свобода. Однак поряд з політичними свободами є, як зазначає С. Оукін, свобода вибору роду занять [19, с. 265]. Проте така свобода, таке право вибору, на її погляд, суттєво "...підривається традиційним уявленням (центральним для нашої гендерної системи) про те, що жінка несе набагато більшу відповідальність за домашню роботу і турботу про дітей, незалежно від того, чи працює вона чи ні поза домашнім господарством за зарплату. У реальності ця відповідальність (в результаті якої жінки стають економічно залежними від чоловіків), що накладається на жінок, так само як і пов'язана з нею відповідальність чоловіків за утримання своїх жінок,

підриває свободу вибору роду занять для представників обох статей. Проте існуючі статеві ролі перешкоджають свободі вибору жінки упродовж усього її життя набагато більшою мірою, ніж свободі вибору чоловіка..." [19, с. 265].

Для того щоб вирішити проблему гендерної дискримінації та нерівності у взаємодіях між статями, на наш погляд, слід дотримуватись певної системи цінностей у своїй поведінці, зокрема цінностей справедливості, рівності, солідарності, взаємодопомоги в даному випадку. Саме на основі гуманістичної системи цінностей може бути подоланий власне будь-який тип дискримінації, в тому числі гендерний. У цьому контексті наших міркувань, не погоджуюсь з думкою С. Оукін, яка вважає, що "...гендерна система несумісна з практичним досягненням соціальної справедливості для представників обох статей... тому... знищення гендерної системи є обов'язковою попередньою умовою повного розвитку не сексистської, істинно людській теорії справедливості" [19, с. 267]. Тут швидше слід не знищувати гендерні стереотипи та ідентифікації, які є основою гендерної системи, а обом статям необхідно проявляти у стосунках гуманні почуття, які є фундаментальним підґрунтям усуненням будь-якої нерівності, в тому числі статевої. У цьому контексті дискусійним є також міркування С. Оукін, в якому вона вважає, що "...відмінності по статі в гендерному суспільстві будуть, швидше за все, чинити сильніший вплив на наше уявлення про справедливість, ніж, наприклад, расові відмінності в суспільстві, в якому існує расова проблема, або класові відмінності в класовому суспільстві" [19, с. 269]. Така думка вказує у певній мірі на принципову нездатність досягти гармонії між статями. Звичайно, якщо вирішувати проблему справедливості між статями філософськими методами, тобто суто теоретичним шляхом, дискутуючи на рівні дискурсу хто кому має "поступитися" у гендерних правах, або ж вирішувати проблеми між статями насильно через юридичні норми, то така проблема не вирішиться ніколи, або принаймні її вирішення затягнеться на невизначений період, оскільки завжди виникатимуть альтернативні антиномічні судження, які будуть істинними та аргументованими.

Серед цінностей, які включаються у структуру гендерних відносин Л. Лейндж наголошує на "...високої цінності права на приватне життя, особисту свободу в інтимних стосунках і користування і розпорядження приватною власністю" [17, с. 155]. В такому аспекті гендерні цінності – це ті ж самі загальнозначущі та загальнолюдські цінності. Тому якщо вирішувати проблеми відносин між статями морально-аксіологічним шляхом, якщо щоденно втілювати у своїй поведінці гуманні принципи, поважати і визнавати права один одного, то самої проблеми гендерної нерівності та дискримінації існувати не буде.

Проблема взаємодії між статями – це фактично проблема конкретних, щоденних інтерсуб'єктивних аксіологічних відносин, а не проблема тієї чи іншої культурно-історичної традиції, феміністичних чи антифеміністичних філософських теорій, або ж недосконалих правових норм. Ніхто ж не забороняє нікому безпосередньо у своїй конкретній щоденній поведінці втілювати ідеали гуманності та доброчесності; навпаки, ці ідеали є найбільш бажаними і заохочуються в будь-якій етичній системі. У цьому контексті можна погодитись із думкою М. Шенлі, що "...для звільнення жінок недостатньо реформувати законодавство: треба навчати людей новим стосункам один з одним. Відноситися до жінок як до рівних необхідно не лише для того, щоб відстоювати права людини і надати жінкам можливості виживання в суспільстві завдяки праці, але й для того, щоб чоловіки і

жінки змогли розвивати моральні стосунки вищого порядку" [29, с. 240].

Тому проблема відносин між статями – це проблема аксіологічних і моральних орієнтацій кожної конкретної людини, яка вступає у гендерні відносини, це проблема самовиховання та особистого морального зростання, особистої відповідальності, оскільки ж можна чинити фаталістично і всі проблеми перекласти на "плечі" тієї чи іншої гендерної традиції чи авторитетні філософські тексти, а самому представнику тієї чи іншої статі діяти безвідповідально в егоїстичному сенсі, так як кому зручно та вигідно, використовуючи одні інших. У цьому контексті дискусійними є погляди С. Оукін, яка вважає, що "тільки тоді, коли чоловіки нарівні з жінками братимуть участь в тій сфері, яка була переважно жіночою, в якій відбувається задоволення щоденних матеріальних і психологічних потреб близьких їм людей, а жінки нарівні з чоловіками братимуть участь в колишній переважно чоловічій сфері, для якої характерні більший масштаб виробництва, управління, а також інтелектуальна і творча діяльність, – тільки тоді представники обох статей зможуть досягти досконалішого ступеня розвитку людської індивідуальності, ніж це було можливо досі" [19, с. 269]. На наш погляд, вирішувати проблему між статями і досягати досконалого ступеня розвитку індивідуальності потрібно не на основі принципів формальної рівності, не юридичним шляхом через структурно-функціональні зміни соціальних інститутів, їх знищення чи винайдення нових, як це пропонує С. Оукін. Вона вважає, що "соціальні фактори, що чинять вплив на існуючі сьогодні відмінності між статями (від жіночого виховання до всіх проявів підпорядкованого і залежного положення жінок), мають бути замінені інститутами і звичаями, які позбавлені гендерних характеристик" [19, с. 269]. Проте, на наш погляд, гендерні проблеми слід вирішувати не на основі зміни гендерних характеристик, а через аксіологічні орієнтації людини. Зрештою виникає питання: чи можна позбавитись гендерних характеристик і яким шляхом цього досягнути? Тому вирішувати проблеми між статями слід не через формальне залучення жінок чи чоловіків в ті чи інші сфери, які раніше їм були недоступні, а через моральні якості і моральні вчинки стосовно статей.

Подолання проблем гендерних відносин має гуманістичний та альтруїстичний аксіологічний аспект, оскільки саме від людини в конкретній ситуації залежить як вона буде чинити, а не від гендерної традиції та атитюдів, які нібито нав'язуються людині в процесі становлення її гендерної поведінки. Кожна людина приймає рішення діяти чи не діяти відповідно до задекларованих чи нав'язаних норм *не періодично, а щоденно*. Навіть якщо нав'язані раніше гендерні норми відносин та гендерні атитюди у процесі соціалізації людини є відверто сексистськими, то це не звільняє людину в теперішньому часі від відповідальності за конкретне втілення того чи іншого способу відносин. Сам по собі жоден гендерний світогляд, стереотип чи атитюд не діє об'єктивно і незалежно на людину поза людським сприйняттям і волею (!). Діє людина, яка приймає рішення на їх основі, але це рішення завжди може бути спрямоване у гуманний чи антигуманний бік, на альтруїстичні чи егоїстичні цінності. Тому саме від щоденного вибору людини, від її сумління, від ступеня соціальної відповідальності, від бажання морального вдосконалення буде залежати мотивація її дії у гендерному контексті. Мотив будь-якої дії, яким можна вважати гендерний атитюд, не діє поза людиною та її волею (!). Тому відповідальність за теперішній стан справ у відносинах між статями

несе не традиція, не виховні та соціалізаційні інститути, а сучасна людина, яка приймає рішення тут і тепер.

Гендерні ідентифікації та гендерні відносини в той чи інший спосіб завжди пов'язані з аксіологічними пріоритетами, які в цілому відображають моральні відносини між людьми та відображають ті основні моральні почуття, які є бажаними у взаємодіях між статями. Найбільш доцільним у вирішенні проблем взаємодії між статями слід звертати увагу на такі цінності, як повагу, рівність, любов, справедливість, довіру, солідарність, взаємодопомогу, оскільки при їх прояві у поведінці будь-якої людини зникає дискримінація статей. Тому подолання гендерних проблем та гендерних стереотипів завжди має аксіологічний зміст, який полягає у постійному творенні і прояві гуманних цінностей та альтруїстичних почуттів.

Висновок. Гендерні ідентифікації та гендерні відносини в той чи інший спосіб завжди пов'язані з аксіологічними пріоритетами, які в цілому відображають моральні відносини між людьми та відображають ті основні моральні почуття, які є бажаними у взаємодіях між статями. Найбільш доцільним у вирішенні проблем взаємодії між статями слід звертати увагу на такі цінності, як повагу, рівність, любов, справедливість, довіру, солідарність, взаємодопомогу, оскільки при їх прояві у поведінці будь-якої людини зникає дискримінація статей. Тому подолання гендерних проблем та гендерних стереотипів завжди має аксіологічний зміст, який полягає у постійному творенні і прояві гуманних цінностей та альтруїстичних почуттів.

Список використаних джерел:

1. Абукирова Н. И. Что такое гендер? / Н. И. Абукирова // Общественные науки и современность. – 1996. – № 6. – С. 123–125.
2. Арон Р. Опий интелектуалів / Реймон Арон ; [пер. з фр. Г. Філіпчука ; наук. ред. О. Шевченка]. – К. : Юніверс, 2006. – 272 с. 3. Бенхабиб С. О Гегеле, женщинах и иронии / Сейла Бенхабиб // Феминистская критика и ревизия истории политической философии; [пер. с англ. О. В. Дворкиной под ред. Н. Л. Блохиной; сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен]. – М. : РОССПЭН, 2005. – С. 182–203. 4. Бондаревська І. О. Гендерна ідентичність як вид соціальної ідентичності / І. О. Бондаревська, М. О. Бондаревська / Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПНУ: Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2012. – т. XIV, ч. 2. – С. 59–67. 5. Вакулєнко В. М. Роль гендерного аспекту у формуванні ціннісних орієнтацій на ідеях народної педагогіки майбутніх педагогів / В. М. Вакулєнко, О. О. Стягунова. – Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2010. – № 2 (37). – С. 44–54. 6. Власова Т. І. Гендер і феминистська теорія в філософії постмодерна: монографія / Татьяна Ивановна Власова, Элеонора Константиновна Скиба. – Днепропетровск: Изд-во Маковецкий Ю. В., 2011. – 124 с. 7. Власова Т. І. Формирование гендерных стереотипов в западноевропейской философии / Татьяна Ивановна Власова. – К. : Генеза, 2006. – 290 с. 8. Гейтенс М. "Притеснение моего пола": Уоллстонкрафт о разуме, чувстве и равенстве / Мойра Гейтенс // Феминистская критика и ревизия истории политической философии ; [пер. с англ. О. В. Дворкиной под ред. Н. Л. Блохиной; сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен]. – М. :

- РОССПЭН, 2005. – С. 159–181. 9. Гендер, релігія і націоналізм в Україні / Наталя Чермалих, Леся Пагуліч, Галина Ярманова [та ін.]. – К. : ТОВ "ВТС ПРИНТ", 2012. – 150 с. 10. Загرای Л. Д. Молодіжна субкультура: гендерний досвід: монографія / Лариса Дмитрівна Заграй. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2012. – 376 с. 11. Івашенко О. Гендерна наукова перспектива: від світогляду до політики / О. Івашенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 6. – С. 78–90. 12. Іовчева А. М. Гендерна рівність у політиці: теорія і практика / А. М. Іовчева // Науково-методичний журнал. – Т. 122, Вип. 109. – Політологія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 88–92. 13. Кисельова О. Гендерна політика Європейського Союзу в Україні. Аналітична доповідь / О. Кисельова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ua.boell.org/sites/default/files/lji_gender_analyse_ukr.pdf. 14. Клецина І. С. Развитие гендерных исследований в психологии / И. С. Клецина. – Общественные науки и современность. – 2002. – № 3. – С. 181–192. 15. Лавриненко Н. В. Жінщина: самореалізація в семье и обществе (гендерный аспект) / Наталья Васильевна Лавриненко. – К. : ВИПОЛ, 1999. – 172 с. 16. Левченко Л. Ю. Гендерні ролі в структурі соціокультурного розвитку суспільства: до проблеми визначення / Л. Ю. Левченко. – Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2012. – Вип. 4 (3). – С. 19–23. 17. Лейндж Л. Руссо і сучасний фемінізм / Линда Лейндж // Феминистская критика и ревизия истории политической философии ; [пер. с англ. О. В. Дворкиной под ред. Н. Л. Блохиной; сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен]. – М. : РОССПЭН, 2005. – С. 137–158. 18. Насонова К. Вплив засобів масової комунікації на трансформацію гендерних установок / К. Насонова. – Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. – 2013. – № 27 (276) – С. 90–95. 19. Оукин С. Джон Ролз: справедливость как честность – для кого? / Сьюзен Моллер Оукин // Феминистская критика и ревизия истории политической философии; [пер. с англ. О. В. Дворкиной под ред. Н. Л. Блохиной; сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен]. – М. : РОССПЭН, 2005. – С. 249–273. 20. Саксонхаус А. Аристотель: несовершенные мужчины, иерархия и пределы политики / Арлин Саксонхаус // Феминистская критика и ревизия истории политической философии ; [пер. с англ. О. В. Дворкиной под ред. Н. Л. Блохиной; сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен]. – М. : РОССПЭН, 2005. – С. 53–81. 21. Скиба Э. К. Взаимодействие философского и феминистского дискурсов / Э. К. Скиба. – Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2011. – Вип. 2. – С. 364–370. 22. Скиба Э. К. Власть как источник конституирования неравенства гендерных идентичностей / Э. К. Скиба. – Грані. – 2015. – № 1 (117). – С. 29–33. 23. Скиба Э. К. Гендерная идентичность как дисплей взаимовлияния различия и равенства / Э. К. Скиба. – Грані. – 2014. – № 12 (116). – С. 17–22. 24. Скиба Э. К. Проблема динамики гендерной идентичности в современном социально-философском дискурсе / Э. К. Скиба. – Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2012. – Вип. 3. – С. 124–129. 25. Скиба Э. К. Феминизм и постмодернизм: проблема "различия" / Э. К. Скиба. – Вісник Дніпропетровського університету. Філософія. – 2011. – Вип. 21 (2). – С. 25–30. 26. Стефано К. Маскуліний Маркс / Кристина ди Стефано // Феминистская критика и ревизия истории политической философии ; [пер. с англ. О. В. Дворкиной под ред. Н. Л. Блохиной; сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен]. – М. : РОССПЭН, 2005. – С. 204–226. 27. Фридмен М. Свобода, равенство и эгалитаризм / Милтон Фридмен // Фридмен М. О свободе / Милтон Фридмен, Фридрих Август фон Хайек ; [пер. с англ. Бориса Пинскера ; сост. и ред. А. Куряева]. – М. : Три квадрата, Челябинск: Социум, 2003. – С. 73–106. 28. Хайек Ф. Дорога к рабству / Фридрих Август фон Хайек ; [пер. с англ. М. Гнедовского, И. Пильшикова]. – М. : Новое издательство, 2005. – 264 с. 29. Шенли М. Л. Рабство и дружба в браке: "Подчинение женщин" Джона Стюарта Милля / Мэри Линдон Шенли // Феминистская критика и ревизия истории политической философии ; [пер. с англ. О. В. Дворкиной под ред. Н. Л. Блохиной; сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен]. – М. : РОССПЭН, 2005. – С. 227–248.

Надійшла до редколегії 11.04.16

И. Н. Гоян, д-р филос. наук., проф.

Прикарпатский национальный университет им. Василия Стефаника, Ивано-Франковск, Украина

ГЕНДЕРНЫЕ ОТНОШЕНИЯ КАК АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Гендерная проблематика, которая анализирует гендерные отношения носит системный характер и не может сводиться только к возрастным, психологическим, антропологическим, трудовым, ролевым особенностям гендерного поведения человека. Она имеет также ментальные, культурологические, цивилизационные уровни, а на их основе аксиологические особенности. Рассмотрение аксиологических особенностей гендерных отношений является актуальной проблемой, которая позволяет решать проблемы гендерной дискриминации.

Ключевые слова: время, Вечность, длительность, душа, память, модусы времени, растяжение.

I. M. Goian, Doctor of Philosophical Science, Professor

Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

GENDER RELATIONS AS AXIOLOGICAL INTERACTIONS

Gender issues that analyze gender relations have systemic meaning and cannot be reduced only to age, psychological, anthropological, labor, and role characteristics of gender behavior. It has also mental, cultural, civilizational dimensions, and the axiological features based on them. The focus on the axiological features of gender relations is an urgent problem that can solve the problems of gender discrimination.

Key words: gender, gender relations, gender identity, axiological interaction, value.